מנת שכל

מתוך: עוד אגדות אירופה
ערך ג'וסף ג'קובס
צייר ג'. בטן
1894

לפני זמן מה חי בסביבתנו בחור שרצה לקנות מנת שכל, כי היה כסיל גדול ולא פעם ניכנס לריבים בגלל זה, ואנשים צחקו ממנו. אמרו לו פעם שהוא יכול להשיג כל שרק ירצה מהאישה החכמה, שחיה בראש התל ועסקה בשיקוים, עשבי מרפא, לחישות ודברים כאלה עבור כל מי שבא אליה. אז הוא אמר לאמא שלו ושאל האם מותר לו ללכת לאישה הזו ולקנות מנת שכל.
"זה יהיה טוב מאוד" אמרה לו אמא "כי אתה זקוק באמת לשכל, בני, כי אתה כסיל כמו תינוק טרם היוולדו ואינך יכול לדאוג לעצמך. אבל שמור שם על נימוסים ודבר יפה, כי אנשים חכמים הם רגישים מאוד.

אז מיד אחרי ששתה תה הכסיל הלך והאישה הייתה שם, ישבה ליד אש ובחשה בסיר גדול.
"שלום גברתי" אמר הכסיל "ערב יפה היום."
"נכון" אמרה והמשיכה לבחוש.
"אבל אולי ירד גשם" אמר כשהוא עובר מרגל לרגל.
"אולי" ענתה.
"ואולי לא ירד" אמר והביט בחלון.
"ייתכן" אמרה.
הוא גירד את ראשו ומחץ את כובעו.
"טוב" אמר בסוף "אין לי יותר מה לומר על מזג האוויר, אבל התבואה עולה יפה."
"יפה" אמרה האישה.
"והבקר משמין" אמר.
"אכן כך" אמרה.
"ו – ו.. " אמר "אני חושב שאחרי כל דברי הנימוס האלה נוכל לעבור עכשיו לעסק עצמו. אולי יש לך שכל למכירה?"

"זה תלוי" אמרה "אם אתה רוצה שכל של מלכים
או שכל של חיילים או שכל של מורים, אני לא
מחזיקה כאלה."
"לא, לא" הוא אומר "רק שכל פשוט, מתאים לכל
כסיל, כזה כמו שיש לכל אחד כאן בסביבה, משהו
רגיל."
"אם כך" אומרת האישה החכמה "אוכל אולי לסדר
שתעזור לעצמך."
"איך זה, גברת?"
"זה כך" היא אומרת ומביטה בסיר שלה "תביא לי
את הלב של הדבר שאתה אוהב הכי הרבה, ואני
אוכל להגיד לך איפה תשיג מנת שכל."
הוא גירד את ראשו "ואיך אעשה זאת?"
"זה אני לא יכולה לומר לך" אומרת האישה
"תמצא בעצמך, בחורי, אם אינך רוצה להיות כסיל
כל חייך. אבל דע שאני אשאל אתך חידה כדי
להיות בטוחה שהבאת את הדבר הנכון בשביל

השכל. אבל עכשיו יש לי עיסוק משלי" אמרה "אז שלום לך" והיא לקחה את הסיר והלכה.
הוא חזר לאמו וסיפר לה מה שאמרה לו האישה החכמה.
"ואני חושב שאצטרך לשחוט את החזיר" אמר "כי אני אוהב שומן חזיר מעל הכל."
"אז תעשה כך, בני, כי טוב יהיה אם תשיג קצת שכל כדי שתוכל לדאוג לעצמך."
הוא שחט את החזיר ולמחרת בא שוב לאישה החכמה, שישבה וקראה בספר גדול.
"בוקר טוב, גברת" אמר "הבאתי את הלב של הדבר שאני אוהב מעל הכל ושמתי כאן, בניר על השולחן."
"כך?" אמרה והביטה עליו דרך משקפיה "אז תגיד לי מה רץ בלי שיש לו רגליים?"
הוא גירד את ראשו, חשב וחשב ולא יכול היה לענות.

"אז לך לך" אמרה "כי לא הבאת לי את הדבר הנכון. היום אין לי שכל בשבילך." והיא סגרה את הספר והפכה אליו את גבה.
הכסיל הלך הביתה בחזרה אבל מולו באו אנשים ואמרו לו שאמא שלו עומדת למות. וכשהוא ניכנס אמא רק הסתכלה עליו וחייכה, כאילו רוצה לומר שעכשיו יכולה לעזוב אותו, כי כבר השיג את השכל ויוכל לדאוג לעצמו. ואז מתה.
והוא ישב, וככל שחשב יותר כך הרגיש רע יותר. הוא ניזכר איך אמא טיפלה בו כשהיה תינוק, ועזרה לו בלימודים, ובישלה לו ארוחות, ותיקנה את הבגדים שלו וסבלה את הטיפשות שלו. והוא הרגיש כל פעם עצוב יותר והתחיל לבכות.
"אמא, אמא! מי ידאג לי עכשיו?" אמר "לא היית צריכה לעזוב אותי כי אהבתי אותך יותר מכל דבר בעולם!"
וכשאמר זאת חשב מיד על דבריה של האישה החכמה.

"וי לי!" אמר "אז אני צריך להביא לי את לבה של אמי?"
"לא. זה לא אוכל לעשות" אמר "אז מה אעשה? מה אעשה כדי לקבל את מנת השכל, עכשיו, כשאני לבד בעולם?" והוא חשב וחשב ולמחרת הכניס את אמא שלו לתוך שק, שם אותה על כתף והביא לביתה של האישה החכמה.
"שלום גברת" אמר "אני חושב שהפעם הבאתי את הדבר הנכון" והוא הניח את השק לפני סף הבית שלה.
"יתכן" אמרה האישה החכמה "אבל אמור לי מה זה הדבר הצהוב שזוהר ואינו זהב?"
והוא שוב גירד את ראשו וחשב וחשב, אך לא יכול היה לענות.
"אז זה לא הבאת את הדבר הנכון, בחורי" היא אומרת "ואני חוששת שאתה יותר טיפש מי מה חשבתי!" וסגרה את דלת ביתה בפניו.

"ראה זאת!" אומר הכסיל. הוא הלך, התיישב לצד הדרך והתאבל.
"אבדתי את שני הדברים שאהבתי ביותר ומה עוד אוכל למצוא כדי לקנות לי מנת שכל!" והתחיל לבכות עד שדמעות זרמו מעיניו עד הפה שלו.
בדרך עברה בחורה שחיה לא רחוק משם והסתכלה עליו.
"מה קרה לך, כסיל?" שאלה.
"או, או, שחטתי את החזיר שלי ואבדתי את אמי ואני רק כסיל בעצמי" אמר בבכי.
"זה רע" אמרה "ואין אף אחד שידאג לך?"
"לא" אמר "ואינני יכול לקנות לי מנת שכל, כי לא נשאר לי שום דבר הטוב ביותר.!"
"אל מה אתה מדבר?" שאלה.
היא התיישבה לידו והוא סיפר לה הכל. על האישה החכמה, ועל החזיר, ועל אמא שלו, ועל החידות, ושהוא לבדו בעולם.
"טוב" אמרה "הייתי מוכנה לדאוג לך בעצמי."

"ותוכלי כך באמת?" שאל.
"הו, כן" ענתה "האנשים אומרים שכסילים הם דווקא בעלים טובים ואני מוכנה לקחת אותך אם תרצה."
"את יודעת לבשל?" שאל.
"אכן, יודעת." אמרה.
"ולנקות בית?" שאל.
"בוודאי" ענתה.
"ולתקן בגדים שלי?" שאל.
"אוכל" אמרה.
"אז אני חושב שתתאימי לי" אמר "אבל מה נעשה עם האישה החכמה?"
"או, חכה קצת" אמרה "אולי ימצא כבר משהו, ובכל אופן, למרות שאתה כסיל הרי אני אוכל לדאוג לך."
"זה נכון" אמר, והם הלכו יחד והתחתנו. והיא דאגה לבית שלו וניקתה כל כך יפה, ובישלה לו ארוחות כל כך טובות שלילה אחד אמר לה:
"אישה, אני חושב שאני אוהב אותך יותר מכל."
"זה נעים לשמוע" אמרה "אז מה?"
"אז אינך חושבת שאני צריך להרוג אותך ולקחת את לבך לאישה החכמה בשביל מנת השכל?"
"אא, אינני חושבת כך" אמרה קצת מבוהלת "הרי לא הוצאת את לבה של אמא שלך, נכון?"
"לא, אבל אולי אז הייתי משיג את מנת השכל שלי" אמר.
"בוודאי לא" אמרה "אתה רק קח אותי כמו שאני, לב והכל ואני חושבת שאעזור לך לענות על החידות."
"כך את חושבת?" אמר בפקפוק "חשבתי שהן קשות מדי בשביל נשים."
"נראה" אמרה "אבל אומר לי מה החידה הראשונה."
"מה רץ ללא רגליים?" אמר.
"נו, זה הזמן בוודאי!" אמרה.

"באמת כך" אמר וגירד את ראשו "ומה צהוב וזוהר אבל אינו זהב?"
"הרי זו השמש!" אמרה.
"אכן כך!" אמר "אז בואי, נלך אל האישה החכמה מיד." והם הלכו וכשבאו אליה ראו שהיא קולעת גבעולי קש.
"שלום גברת" אמר.
"שלום, כסיל" ענתה.
"אני חושב שעכשיו באמת הבאתי את הדבר הנכון" אמר.
האישה החכמה הביטה על שניהם וניגבה את משקפיה.
"אז תגיד לי מה זה שבהתחלה אין לו רגליים, אחר כך יש לו שתי רגליים ובסוף ארבע רגליים?"
והכסיל גירד את ראשו וחשב וחשב אך לא יכול היה להגיד.
ואז האישה לחשה לאוזנו:
"זה ראשן."

"יתכן" אמר "זה יכול להיות אולי ראשן, גברת."
האישה החכמה נדה בראשה. "זה נכון" אמרה "ויש לך כבר מנת השכל שלך."
"איפה היא?" אמר והתחיל להסתכל סביב ולחפש בכיסים.
"בראשה של אשתך" אמרה "כי התרופה היחידה לכסיל זו אישה טובה שיכולה לדאוג לו, וזה כבר השגת. אז שיהיה לכם יום טוב!"
והיא נדה להם בראשה ונכנסה הביתה.
הם חזרו הביתה והוא כבר אף פעם לא רצה לקנות מנת שכל, כי לאשתו היה מספיק בשביל שניהם.